

แนวทางการจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม โดยตั้งคำถามจากสถานการณ์สมมติ

เฉลิมเกียรติ วงศ์วนิชทวี¹ / ศรุต นาควิชระ²

¹ ผศ.ดร. อาจารย์ สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพฯ

² พล.อ.ดร. กรรมการประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

อีเมล: Chalermkiat.won@siam.edu

บทคัดย่อ

“คุณธรรม” เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่น้อมนำจิตใจของคนของสังคม ให้ประพฤติตนในสิ่งที่พึงทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น รวมทั้งการร่วมกันกำหนดข้อกำหนดความประพฤติทุกคนในสังคม เพื่อความสันติสุขสถาพร เรียกว่า “จริยธรรม” โดยทั่วไป การสอนและการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมอาจยังเป็นเรื่องยากและไม่น่าสนใจ วัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ เพื่ออธิบายความหมายต่างๆ และ สร้างแนวทางการจัดการ การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นระบบโดยการตั้งคำถามแบบสถานการณ์สมมติ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติโดยการทบทวนวรรณกรรม ประสพการณ์ของผู้วิจัย และ สันทนากลุ่มย่อย เพื่อค้นคว้าและเรียบเรียงเนื้อหาสาระ และกระบวนการจัดการ การส่งเสริมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม แนวทางตามผลงานการวิจัยที่ได้นี้ประกอบด้วย ชุดคำบรรยาย ความหมาย หลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎี ที่เป็นสากลด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เข้าใจง่ายและนำเสนออย่างเป็นระบบ โดยผลงานวิจัยนี้ได้ถูกนำไปใช้ประกอบโครงการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในหลากหลายองค์กร ส่งผลให้ผู้เข้ารับฟังและร่วมฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งเด็กนักเรียน นักศึกษา และ ผู้ใหญ่ ได้รับความรู้ตามเนื้อหาสาระ ยังมีโอกาสสร้างตัวอย่างสถานการณ์สมมติที่ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถเป็นผู้เผยแพร่หลักการคิดผ่านกระบวนการสร้างสถานการณ์สมมติได้

คำสำคัญ

คุณธรรม จริยธรรม คำถามจากสถานการณ์สมมติ

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

Managerial Guideline for Morality and Ethics Enhancement by Using Scenario Questions

Chalermkiat Wongvanichtawee¹ / Srute Narkwachara²

¹Asst.Prof.Dr.Lecturer, Program in Management Graduated School Siam University, Bangkok, Thailand

^{2,3}General. Gen. Dr., The Steering Committee of Ph.D. Program
in Management Graduated School Siam University, Bangkok, Thailand

E-mail: Chalermkiat.won@siam.edu

Abstract

“Morality” is assumed to be a tool that members of the society used to behave in What to do or What to ignore. In addition, behavior for peace and happiness in each society is referred to be “Ethics”. Generally, teaching and practicing morals and ethics may be difficult and not interesting. The purposes of this research are to explain the meanings and generate a managerial systematic approach to enhance morality and ethics by using scenario questions. Action research using Focus Group, literature review and the researcher's experience was used to compile the content, the process and guideline for the moral and ethics enhancement. Thus, the research results consist of: the meanings, principles, and universal theories of morality and ethics that is understandable and systematically presented. The research result was implemented in many Morality and Ethics Enhancement programs for several organizations. As a result of this, students, teenagers and adults who participate in the training workshop can learn and be able to create their own scenarios to contribute their ideas through the scenario questions.

Keywords

Morality, Ethics, Scenario Question

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

บทนำ

บุคคลทุกวัยทุกศาสนาอยู่ร่วมกันเป็นหน่วยทางสังคม องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้นการประพัตินของบุคคลใด ๆ ก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุกสังคม จึงมีเครื่องมือชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า “คุณธรรม” ซึ่งทำหน้าที่น้อมนำจิตใจสมาชิกของสังคม ให้ประพัตินในสิ่งที่พึงทำและละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้น รวมทั้งการร่วมกันกำหนด “ประมวลจริยธรรม” หรือข้อกำหนดความประพัตินทุกคนในสังคม เพื่อความสันติสุขสถาพรของสังคม แม้การเปลี่ยนแปลง อย่างยิ่งยวดส่งผลให้การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เจริญอย่างรวดเร็ว ทำให้กิจกรรมหรือ งานบางอย่างอาจถูกแทนที่ตามกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง แต่การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ก็ยังจำเป็นสำหรับสังคม และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเสมอ

อย่างไรก็ตามทุกท่านทราบว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่ดี แต่การสอนและการปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม อาจเป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับผู้เรียนผู้ฟัง ขาดความสนใจ การไม่เข้าใจ ในหลักพื้นฐาน การปฏิบัติที่ไม่เข้มแข็งเพียงพออาจเป็นภัยแก่หน่วยทางสังคม จึงมีความจำเป็น ที่ต้องหาเครื่องมือมาช่วยในการอธิบายความหมายต่างๆ และแนวทางการจัดการการเสริมสร้าง คุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นระบบ เรียนรู้และเข้าใจง่าย โดยการตั้งคำถามแบบสถานการณ์ สมมุติ (Scenario Question) และการอุปมาอุปมัย (Metaphor) ที่สามารถทำให้ผู้เรียน รู้และรับฟัง สามารถเข้าใจได้มากขึ้นและได้ประมวลแนวคิดทางการปฏิบัติได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สร้างความเข้าใจร่วมกัน ในเรื่อง ความหมาย หลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎี ที่เป็นสากล ของคุณธรรม และจริยธรรมที่เข้าใจง่ายผ่านทางคำถามจากสถานการณ์สมมุติ
2. นำเสนอภาพรวมของแนวทางการจัดการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ว่าควรมี ลำดับขั้นตอนอย่างไร ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

ทบทวนวรรณกรรม

คุณธรรมและจริยธรรม

ภาพ 1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
(สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม, 2551)

ภาพ 2 องค์ประกอบของธรรมภิบาล
(สนง.คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์
และตลาดหลักทรัพย์, 2558)

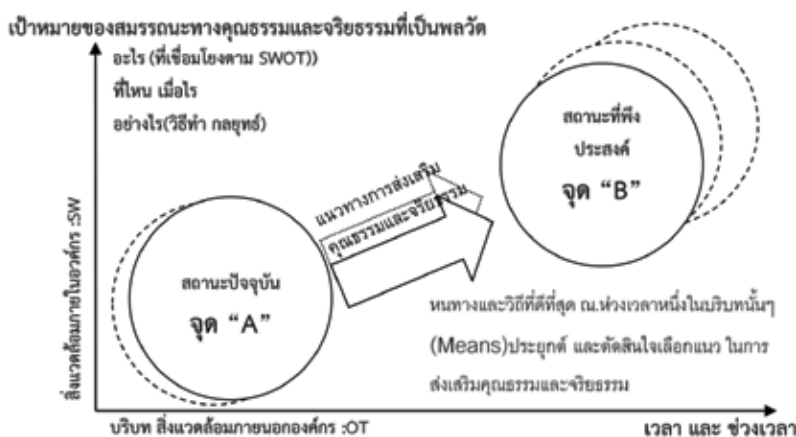
คุณธรรม ธรรมะ มีรากศัพท์มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า “ธ” ที่มีความหมายว่า การยึดไว้ การถือไว้ ให้ทรงไว้ การมีไว้ ธรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรอยู่คู่กับชีวิต (ฐิติขวัญ เหลี่ยมศิริวัฒนา, 2557:2)

คุณธรรม มีความหมายว่า คุณสมบัติที่ดีหรือคุณสมบัตินี้เป็นธรรมของบุคคลอันอาจเกิดจากการอบรมสั่งสอน หรือ เกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถ่ายทอดกัน ในขณะที่จริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีที่ยอมรับโดยทั่วไปให้เป็นแบบการคิดและการปฏิบัติจนเป็นพฤติกรรมที่ดีของบุคคล (จินตนา บุญบงการ, 2558:12) ยิ่งไปกว่านั้น คุณธรรมและจริยธรรมได้ถูกกล่าวอ้างในทฤษฎี ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาพที่ 1 และ แนวทางปฏิบัติตามธรรมภิบาล รูปที่ 2 ซึ่งเป็นปรัชญาและแนวทางที่เป็นพื้นฐานใช้ประยุกต์ในองค์กรตามเหมาะสมในแต่บริบทอย่างแพร่หลายในวงกว้างสถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2558) และ (อำนาจ ยอดทอง, 2557)

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

การสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในองค์กร มีวิธีการส่งเสริมดังต่อไปนี้ คณะกรรมการคุณธรรมและจริยธรรม การฝึกอบรมทางคุณธรรมและจริยธรรม การจัดให้มีกิจกรรมจิตอาสาและ

งานอาสาสมัครต่างๆ การเผยแพร่เอกสารฯ และสื่อต่างๆ รวมถึงการจัดกิจกรรมนันทนาการ (เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย, 2556) การให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรม การมีจรรยาบรรณทางด้านสิทธิมนุษยชน มาตรฐานในการสร้างจรรยาบรรณของบริษัท มาตรฐานในการนำเอาจรรยาบรรณไปปฏิบัติ การจัดให้มีบริษัทภิบาลที่ดีหรือระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) อย่างไรก็ตามการเลือกใช้วิธีการส่งเสริมขึ้นอยู่กับบริบท ความพร้อม โอกาส สิ่งเร้าต่างๆ ทั้งมีส่วนบุคคลและองค์กร จากสภาวะปัจจุบันถึงสภาวะพึงประสงค์ แสดงในภาพ 3 สภาวะดังกล่าวนั้นควรมีการวัดของผลสัมฤทธิ์ ซึ่งในบทความนี้ไม่ได้นำเสนอรายละเอียด ในส่วนนี้ในบทความ (กระมล ทองธรรมชาติ และ พรศักดิ์ ผ่องแพ้ว, 2551)

ภาพ 3 แนวทางการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมขององค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาความรู้ผ่านการทบทวนวรรณกรรมและค้นหาความรู้ที่ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) จากประสบการณ์ของผู้วิจัย และประยุกต์ใช้ความรู้ดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติและนำผลที่ได้ไปแก้ปัญหา โดยการเรียบเรียงและสร้างเนื้อหาของหลักพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรมโดยมีการอบการเรียนรู้ที่มีระบบและความเชื่อมโยงของเนื้อหา ที่อยู่ในรูปแบบคำถามจากสถานการณ์สมมติ (Scenario Questions) รวมถึงมีการอุปมาอุปมัย (Metaphor) เพื่อให้ผู้รับฟัง ผู้รับรู้ รับทราบคำถาม และคิดคำตอบ

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

มีโอกาสคิด ตีความสนใจให้อยู่กับเนื้อหาได้มากกว่าบรรยายหรือการอ่านเนื้อหาโดยทั่วไป อีกทั้งยังเสริมสร้างกระบวนการคิดแบบตรรกเหตุผลได้ดีขึ้น

สำหรับเพื่อจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ของทีมวิจัย เพื่อทบทวน ปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหา สถานการณ์สมมติที่สอดคล้อง และสร้างกรอบแนวทาง(รูปแบบ) การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ผ่านกระบวนการที่เป็นขั้นตอนที่มีการวางแผนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับรู้ วิเคราะห์ และสร้างศรัทธาที่จะมุ่งมั่นปฏิบัติตาม สามารถนำไปประยุกต์ ปรับใช้ตามบริบทของแต่ละองค์กร รวมทั้งยังสามารถนำขั้นตอนดังกล่าวนี้ไปขยายผล โดยมีแนวคิดซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนดังภาพ 4

ภาพ 4 วิธีการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย

ผลจากการศึกษาสามารถแบ่งวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ของการส่งเสริมคุณธรรมฯ ได้ 2 ข้อ ดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในเรื่อง ความหมาย หลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎี ที่เป็นสากลของคุณธรรม และจริยธรรม

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
 ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

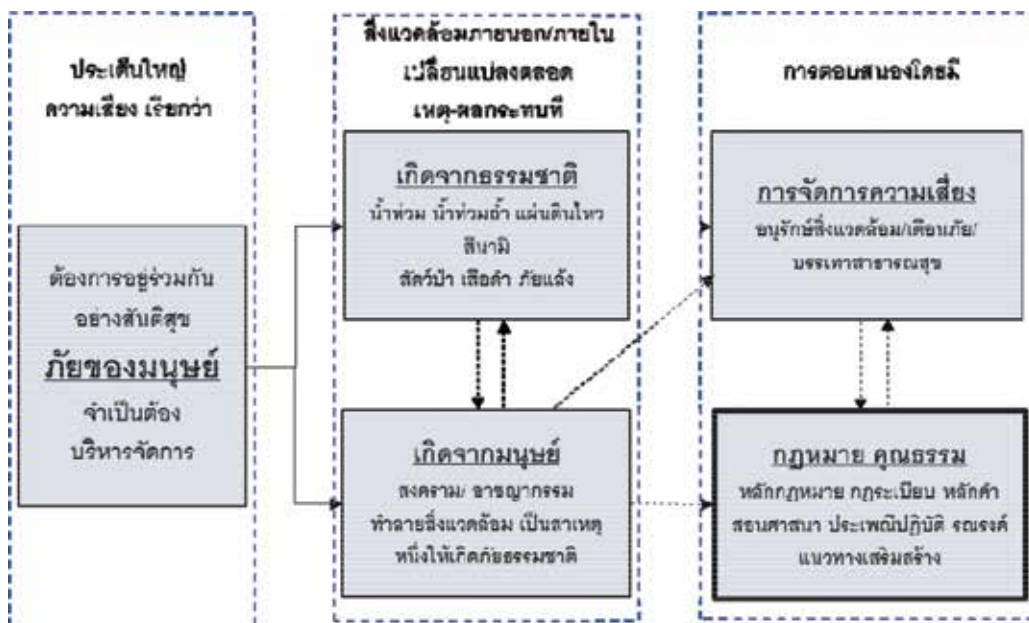
ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอภาพรวมของกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมว่าควรมีลำดับขั้นตอนอย่างไร ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

1. ความหมาย หลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎี ที่เป็นสากลของคุณธรรมและจริยธรรม

การอธิบายความหมาย หลักการ จะแสดงในรูปแบบของการตั้งคำถาม และคำตอบ จากสถานการณ์สมมุติ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งมีรายละเอียดที่เชื่อมโยงกันดังต่อไปนี้

1.1 ภัยมนุษย์ คืออะไร

ภัยของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ขัดขวางความสันติสุขของสังคม เกิดจากธรรมชาติและเกิดจากมนุษย์ แนวทางการตอบสนองความเสี่ยงหรือภัยมนุษย์นี้ ได้แก่ การจัดการความเสี่ยง และกฎหมาย คุณธรรม ดังภาพ 5 โดยคุณธรรมสามารถทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ อีกทั้ง ศาสนาทุกศาสนา กล่าวถึงคุณธรรมไปทิศทางเดียวกัน กล่าวได้ว่า เป็นคุณธรรมสากลเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ภาพ 5 ความเชื่อมโยงของภัยมนุษย์กับคุณธรรม

1.2 คุณธรรมสากลคืออะไร

คุณธรรมสากล (Moral) คือ จิตสำนึก หรือเจตจำนง (Will) ของมนุษย์ที่จะควบคุมตนเอง ให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความสันติสุขของสังคม และเจตจำนง (Will) ดังกล่าวนี้อาจมีหลักการที่สอดคล้องกับหลักธรรม ในส่วนที่เป็นการปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ของทุกศาสนา ดังสถานการณ์สมมุติ ของการกระทำของคนที่มีบ้านใกล้เรือนเคียง ดังแสดงในภาพ 6

ภาพ 6 สถานการณ์สมมุติของบ้านใกล้เรือนเคียง

สถานการณ์สมมุติ “บ้านป่าแดง บ้านทิตบุญ และบ้านลุงบัง มีรั้วติดกัน วันหนึ่งป่าแดงเดินทางไปทำบุญไหว้พระ 9 วัด เพื่อความเป็นสิริมงคลของตนเอง แต่เมื่อกลับบ้านตอนเย็น ก็พบว่ากิ่งไม้ใบไม้จากบ้านทิตบุญ ปลิวตกไปรกบ้านป่าแดง ป่าแดงไม่พอใจอย่างยิ่ง จึงต่อว่าและทะเลาะกันกับทิตบุญ ส่งผลให้สังคมระหว่างป่าแดงและทิตบุญไม่ราบรื่น เพราะป่าแดงทำให้ทิตบุญเดือดร้อน

ตรงกันข้ามกับลุงบัง ที่ไปทำพิธีตามศาสนาของตนที่มีสยิด และเมื่อกลับบ้านในตอนเย็น ได้ซื้อแกงมัสมั่นไก่มาฝากทิตบุญ จึงทำให้สังคมระหว่างทิตบุญและลุงบังราบรื่นปรองดองเพราะลุงบังทำประโยชน์ให้ทิตบุญ”

แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมสากล ซึ่งปรากฏอยู่ในคำสอนของทุกศาสนา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หากทุกคนประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยหลักการ 2 ประการ คือ

- 1) พึงละเว้นความชั่วหรือพึงละเว้นการกระทำที่จะสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นและส่วนรวมกับทั้ง
- 2) พึงทำความดี คือ พึงทำประโยชน์ให้ผู้อื่นและส่วนรวม สังคมย่อมมีความสันติสุข

1.3 ความดีคืออะไร

สถานการณ์ที่ 1 เรื่องการเข้าห้องเรียน ของศรธรรมและงามตาที่เป็นนักเรียนห้องเดียวกัน

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

ในวิชาซึ่งครูผู้สอนเข้มงวด ทั้งศรธรรมและงามตา ต่างก็เข้าห้องเรียนตรงเวลาเหมือนกัน แต่เหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียนตรงเวลาของทั้ง 2 คนต่างกัน คือ

ศรธรรมเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะกลัวถูกครูตี

งามตาเข้าห้องเรียนตรงเวลา เพราะอยากให้เพื่อนๆ มีเวลาเรียนอย่างเต็มที่

คำถามก็คือใครที่ทำความดี ศรธรรมหรืองามตา

สถานการณ์ที่ 2 เย็นวันนั้นศรธรรมและงามตา ไปนั่งรับประทานอาหารอยู่ข้างโรงเรียน ในขณะที่รับประทานอาหารอยู่นั้นก็มีสุนัข 2 ตัวมากัดกันข้างโต๊ะที่ 2 คนนั่งอยู่

ดังนั้นศรธรรมและงามตา จึงช่วยกันใช้น้ำสาด เพื่อให้สุนัขทั้ง 2 แยกจากกัน แต่เหตุผลในการกระทำต่างกัน คือ

ศรธรรม ทำเพราะรำคาญเสียงสุนัข

งามตา ทำเพราะเกรงว่าสุนัขทั้ง 2 ตัวจะบาดเจ็บ

คำถามก็คือการกระทำของใครเรียกได้ว่าทำความดีและเพราะอะไร ซึ่งทุกคนย่อมรู้สึกตรงกันได้ว่า

งามตา ทำความดี เพราะเธอทำเพื่อสุนัข

ศรธรรมนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าทำความดี เพราะศรธรรมทำเพื่อตนเอง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า “ความดีคือการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหรือส่วนรวม” แต่ “การทำเพื่อตนเองนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าความดี”

หลักการที่แบ่งการกระทำเป็น 3 ระดับคือ ดี ปกติ และชั่ว การกระทำแต่ละครั้งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

การทำความดี หมายถึง การทำเพื่อประโยชน์ให้ผู้อื่นหรือส่วนรวม

การทำปกติ (การละเว้นความชั่ว) หมายถึง การทำเพื่อตนเอง แต่ไม่ทำให้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ซึ่งตรงกับการละเว้นความชั่ว

การทำความชั่ว หมายถึง การทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือส่วนรวม

1.4 ความดีเป็นเรื่องของผลลัพธ์หรือเป็นเรื่องของเจตนา

เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความดีเป็นเรื่องของผลลัพธ์จากการกระทำ หรือเป็นเรื่องของเจตนาที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ จึงขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

เหตุการณ์ที่ 1 ธรรมชาติบังเอิญทำห้วงยางที่เตรียมไปเล่นน้ำทะเล ปลิวตกลงไปในแม่น้ำ ระหว่างที่ขับรถข้ามสะพาน ซึ่งขณะนั้นมีเด็กคนหนึ่งกำลังจะจมน้ำตาย แต่บังเอิญคว่ำห้วงยางนั้นไว้ได้ จึงทำให้เด็กคนนั้นรอดตาย

เหตุการณ์ที่ 2 งามตาเห็นเด็กกำลังจะจมน้ำ เธอมีความตั้งใจจะช่วย จึงกระโดดลงไปช่วย ดึงเด็กขึ้นมาบนชายฝั่ง และพยายามผายปอดช่วยชีวิตเด็กอย่างเต็มที่ แต่ก็ไม่สำเร็จเด็กเสียชีวิต

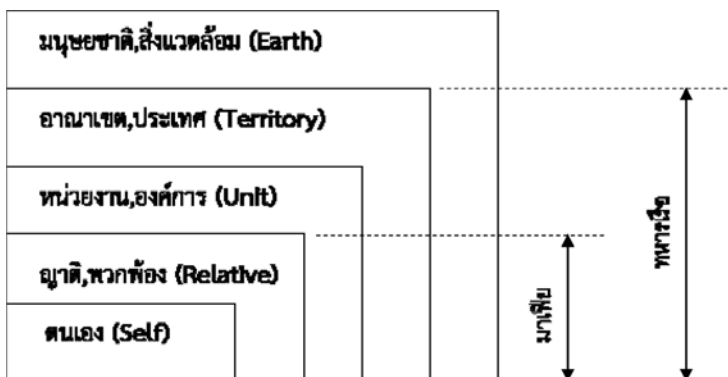
คำถามก็คือใครทำความดี เหตุการณ์ที่ 1 ธรรมชาติทำเพราะความบังเอิญ แต่เด็กรอดตาย หรือกรณีที่ 2 งามตาที่ตั้งใจช่วยเด็ก แต่เด็กตาย

ทุกคนคงตอบได้ว่าเหตุการณ์ที่ 2 ซึ่งเด็กตาย เพราะงามตามีเจตนาที่จะช่วยเด็ก แม้ผลลัพธ์จะไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจก็ตาม จึงสรุปได้ว่า “ความดีเป็นเรื่องของเจตนา ไม่ใช่เรื่องของผลลัพธ์”

1.5 คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) คืออะไร

เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ซึ่งหมายความว่า การทำเพื่อตนเอง เพื่อคนบางกลุ่มหรือบางกลุ่ม แต่กลับส่งผลให้คนอื่นกลุ่มหนึ่งเสียประโยชน์ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ที่ยากต่อการตัดสินใจนั้น ควรจะมีหลักการในการตัดสินใจอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก จนบางครั้งอาจส่งผลเสียแก่สังคม ดังนั้น จึงได้กำหนดหลักการที่เรียกว่า คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) ขึ้นมา

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือการเปรียบเทียบระดับของส่วนรวม โดยมีหลักการว่า “การทำเพื่อตนเอง ผู้อื่น หรือส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่า ต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย”

ภาพ 7 ระดับของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (ศรุต นาควัชระ และ คณะ, 2561)

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ คือ การตัดสินใจเลือกผลประโยชน์ทับซ้อนในระดับที่ต่างกัน โดยต้องเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวม ในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ ซึ่งสามารถแบ่งระดับผลประโยชน์ออกเป็น 5 ระดับดังนี้ ระดับที่ 1 เพื่อประโยชน์ของตนเอง (Self) ระดับที่ 2 เพื่อประโยชน์ของพวกพ้องหรือคนใกล้ชิด (Relative) ระดับที่ 3 เพื่อประโยชน์ขององค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (Unit) ทั้งในส่วนองค์กรที่เป็นทางการ เช่น สมาคม บริษัท และองค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มเพื่อน ห้อง Line ระดับที่ 4 เพื่อประโยชน์สุขของสังคมในอาณาเขตดินแดน (Territory) เช่น หมู่บ้าน จังหวัด และประเทศ ระดับที่ 5 เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม (Earth) ดังแสดงในภาพ 7

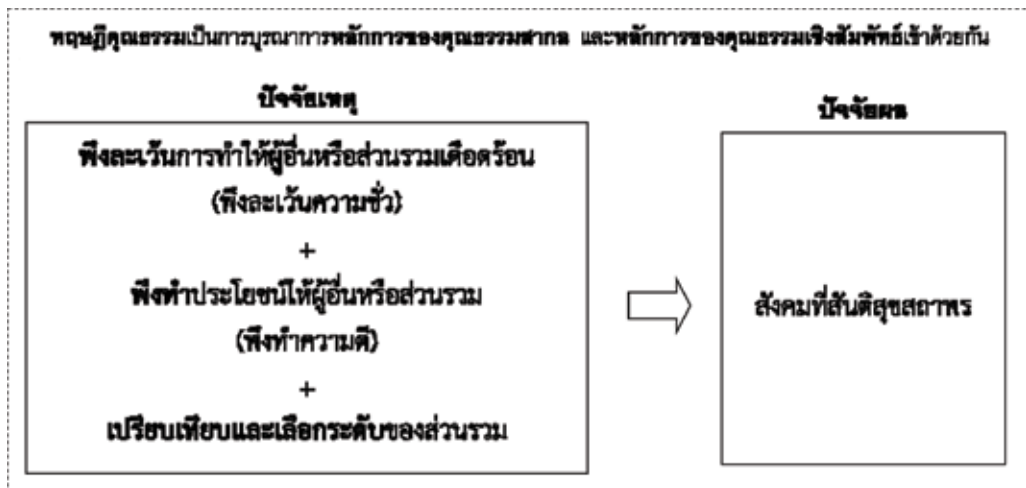
ความแตกต่างของผู้มีหลักการคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์กับผู้ไม่มีหลักการฯ จะส่งผลถึงการตัดสินใจที่ต่างกัน เช่น พวกสมาชิกแก๊งมาเฟีย อาจรักองค์กรคือแก๊งของตน จนถึงขั้นที่ยอมตายเพื่อแก๊งได้ เช่นเดียวกับทหารเรือที่ยอมตายเพื่อเรือรบของตนเองได้ แต่มาเฟียทั้งแก๊งจะไม่มีวันยอมตายเพื่อประเทศชาติ ต่างกับทหารเรือที่ยอมตายทั้งลำเพื่อบ้านเมืองได้จะเห็นว่า ระดับผลประโยชน์ของมาเฟีย จะหยุดอยู่เพียง ระดับประโยชน์ของพวกพ้อง (Relative) เท่านั้น ส่วนระดับผลประโยชน์ของทหารเรือ จะก้าวขึ้นสู่ระดับประเทศชาติ (Territory) ทั้งนี้ก็เพราะทหารเรือยึดมั่นในหลักการ “คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์”

1.6 หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมคืออะไร

คุณธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อลดโอกาสที่จะเกิดภัยจากการกระทำของมนุษย์ เป้าหมายคือความสันติสุขสภาพของสังคมหลักการของคุณธรรมสากล 2 ประการ คือ พึงละเว้นความชั่ว และพึงทำความดีนั้น หากปราศจากการใคร่ครวญอย่างรอบคอบ ก็อาจเกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนหรือปัญหาความขัดแย้งเชิงคุณธรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง โดยใช้หลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ที่ต้องเปรียบเทียบและเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ ดังนั้น ทฤษฎีคุณธรรมจึงเป็นการบูรณาการหลักการของคุณธรรมสากล และหลักการของคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์เข้าด้วยกัน เมื่อพูดถึงคำว่าหลักวิชาหรือทฤษฎี ย่อมหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหตุกับปัจจัยผล ซึ่งหลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมจะแสดงถึงปัจจัยเหตุ ที่จะทำให้เกิดปัจจัยผล อันได้แก่ ความสันติสุขสภาพของสังคม ดังภาพ 8

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

ภาพ 8 ปัจจัยเหตุและปัจจัยผลจากหลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรม

1.7 จริยธรรมคืออะไร

สังคมไทยมักใช้คำว่า คุณธรรม (Moral) และจริยธรรม (Ethics) ควบคู่กัน คำทั้ง 2 แตกต่างกันหรือไม่ เมื่อคุณธรรมหมายถึงเจตจำนง ที่จะประพฤติตนโดยคำนึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ แล้วคำว่าจริยธรรมจะหมายความว่าอย่างไร จึงขอยกตัวอย่างเพื่อการวิเคราะห์ ดังนี้

หมอมสมชาย นำอาการป่วยของคนไข้ไปเล่าให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องฟัง

ครูสมศรี ซึ่งสอนคณิตศาสตร์เห็นว่าวิชาของตนสำคัญ จึงสอนกินเวลาไป 20 นาที ทำให้นักเรียนไปเรียนวิชาต่อไปไม่ทัน

จากสถานการณ์สมมติทั้ง 2 กรณีข้างต้น แม้หมอมสมชายไม่ได้มีเจตนามุ่งร้ายต่อคนไข้ และครูสมศรีมีเจตนาที่จะทำประโยชน์แก่นักเรียนก็ตาม แต่ทั้งสองคนก็ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีข้อกำหนดความประพฤติของคนในสังคมหนึ่งๆ หรือสาขาวิชาชีพหนึ่งๆ ซึ่งเรียกว่าประมวลจริยธรรม เพื่อป้องกันความเสียหายและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ประมวลจริยธรรม (Ethics) หมายถึงกฎกติกาที่ตราขึ้น เพื่อขยายหลักการของคุณธรรม ซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม โดยจัดทำเป็นประมวลข้อกำหนดความประพฤติ (Code of Conduct) ของบุคคลในแต่ละสถานภาพหรือวิชาชีพนั้นๆ ซึ่งองค์กรหรือสภาวิชาชีพกำหนดขึ้น เพื่อให้สมาชิกประพฤติตนอยู่ในกรอบของคุณธรรม

1.8 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและจริยธรรม เป็นอย่างไร

คุณธรรม (Moral) คือ จิตสำนึกหรือเจตจำนง (Will) ที่จะควบคุมตนเอง ให้ประพฤติตนอย่างเหมาะสม เพื่อความสันติสุขของสังคม ประกอบด้วยหลักการ 2 ประการ คือ พึงละเว้นความชั่ว และพึงทำความดี ซึ่งมนุษย์ทุกคนควรมีเจตจำนงนี้เหมือนกัน

ส่วนจริยธรรม (Ethics) คือข้อกำหนดความประพฤติ (Code of Conduct) ของบุคคล เพื่อขยายหลักการของคุณธรรมให้เป็นรูปธรรม ผู้ที่มีสถานภาพหรืออาชีพต่างกัน ย่อมมีข้อกำหนดความประพฤติที่ต่างกัน แต่จริยธรรมทุกประเภทล้วนมุ่งไปสู่คุณธรรมเช่นเดียวกัน

ดังนั้นหากเปรียบเทียบ คุณธรรมเป็นดวงจันทร์ จริยธรรมคือนิวที่ชี้ไปยังดวงจันทร์ เพื่อให้ทุกคนมองไปสู่ดวงจันทร์ ดวงเดียวกันนั่นเอง ดังภาพ 9 การเสริมสร้างคุณธรรมจึงสำคัญยิ่ง เพราะไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด บุคคลย่อมต้องมีคุณธรรมที่เหมือนกัน แม้จริยธรรมจะต่างกันก็ตาม

ภาพ 9 คุณธรรมและจริยธรรม (ครุฑ นาควัชระ และคณะ, 2561)

1.9 ทฤษฎีหีน กรวด ทราย คืออะไร?

ทฤษฎีหีน กรวด ทราย คือ การอธิบายความสัมพันธ์เชื่อมโยงแบบอุปมาอุปมัย (Metaphor) ระหว่างกฎหมายหรือกฎระเบียบ จริยธรรม และคุณธรรม ซึ่งทั้ง 3 ประการล้วนเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

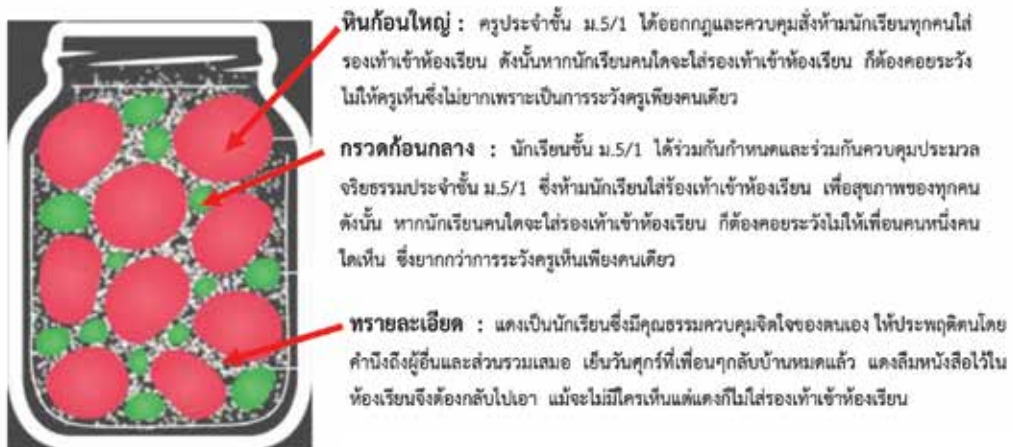
หากเปรียบเทียบน้ำเน่าเหมือนความประพฤติอันชั่วร้ายของมนุษย์แต่ละคน และพื้นที่ในอ่างน้ำเหมือนโอกาสที่แต่ละคนจะทำความชั่วได้ ถ้าอ่างน้ำนั้นว่างเปล่า ปราศจากสิ่งกีดขวาง น้ำเน่าก็มีโอกาสแทรกตัวเข้ามาในอ่างอย่างเต็มที่

หินก้อนใหญ่ หมายถึงกฎหมายหรือกฎระเบียบที่รัฐหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนด

กรวดก้อนกลาง หมายถึงประมวลจริยธรรมขององค์กร

ทรายละเอียด หมายถึงคุณธรรมประจำใจที่สมาชิกในสังคมทุกคน

เพื่อให้เห็นภาพของหินก้อนใหญ่ กรวดก้อนกลางและทรายละเอียดว่าทำหน้าที่ในสังคม

ภาพ 10 ตัวอย่างการอธิบาย ทฤษฎี หิน กรวด ทราย

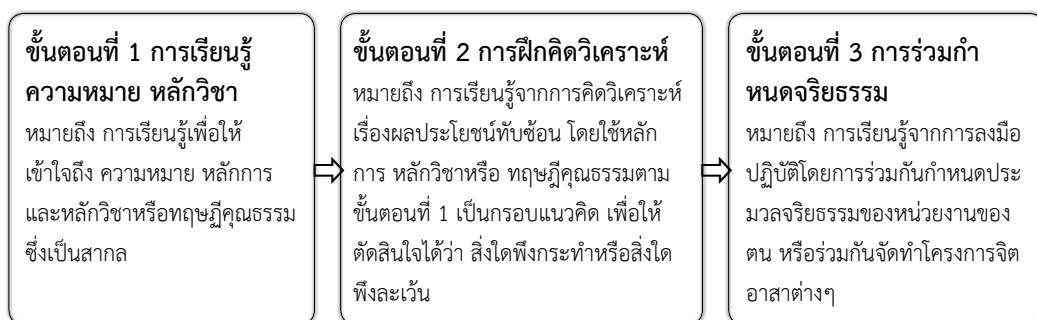
จากเรื่องสถานการณ์สมมุติดังกล่าวจะเห็นว่า หินก้อนใหญ่ซึ่งหมายถึงการกำหนดและการควบคุมโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจ กรวดก้อนกลางซึ่งหมายถึงการกำหนดและการควบคุมโดยสังคม และทรายละเอียดซึ่งหมายถึงการควบคุมตนเอง จะร่วมกันป้องกันน้ำเน่า หรือพฤติกรรมอันชั่วร้ายไม่ให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างไร

คำถามก็คือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้จริยธรรมและคุณธรรม หรือกรวดก้อนกลางและทรายละเอียด เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จำเป็นต้องมีกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

2. กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

เทคนิควิธีการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมมีวิธีการหลายอย่าง แต่พื้นฐานแล้ว การเสริมสร้างคุณธรรมที่ต้องการให้เกิดทั้งปัญญาและศรัทธานั้น ควรใช้กรอบแนวความคิด เรื่องการเรียนรู้โดยการลงมือทำ (Learning by Doing) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ พุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สุตตมัยปัญญา หมายถึง การเรียนรู้จากการฟัง การดู และการอ่านขั้นที่ 2 จินตมัยปัญญา หมายถึง การเรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์ และขั้นที่ 3 ภาวนามัยปัญญา หมายถึง การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

เมื่อบูรณาการหลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีการเรียนรู้ จากแหล่งต่างๆ แล้ว จึงได้กำหนด กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังภาพ 11

ภาพ 11 กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

ดังนั้น “เป้าหมายของการเสริมสร้างคุณธรรมคือต้องการให้ค่านึงถึงผู้อื่นหรือส่วนรวมเสมอ”

2.1 ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชา ทฤษฎีคุณธรรมควรทำอย่างไร

แนวทางในสร้างความรู้เรื่อง ความหมาย หลักวิชา หรือทฤษฎีคุณธรรมควรใช้การเรียนรู้ ด้วยวิธีวิภาษ หรือ Dialectic ความรู้ที่ได้รับจากวิภาษวิธีนี้ เป็นความรู้ที่ระเบิดจากภายในของผู้เรียน หากเปรียบกับการคลอดบุตร จะเห็นว่า ทารกนั้นเป็นของมารดาอยู่แล้ว หมอตำแยเพียงทำหน้าที่ ปิบนวดให้ทารกนั้นคลอดออกมาจากครรภ์มารดาเท่านั้นเอง ดึงและการเรียงความรู้ที่ซ่อนเร้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542) และ (ศรุต นาควัชระ และคณะ, 2561)

จุดมุ่งหมายของขั้นตอนที่ 1 เพื่อต้องการให้คู่สนทนาหรือผู้รับฟังกระจ่างในเรื่องต่อไปนี้ ประการที่ 1 คุณธรรม ย่อมครอบคลุมทั้งในด้าน “ละเว้นความชั่ว” และ “ทำความดี”

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

ประการที่ 2 การกระทำ แต่ละครั้งของบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ดี ปกติ และ ชั่วความดีเป็นเรื่องของเจตนา

ประการที่ 3 การทำเพื่อส่วนรวมนั้นต้องเปรียบเทียบระดับของส่วนรวมโดยค่านึงว่า เมื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวมในระดับที่เล็กกว่าต้องไม่ทำให้ส่วนรวมระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย

ความรู้ในขั้นตอนนี้ จะเป็นการสร้าง “ปัญญา” เพื่อเป็นกรอบแนวความคิดว่า สิ่งใดพึงกระทำหรือละเว้น ซึ่งกรอบความคิดดังกล่าวจะเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ เมื่อเกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือความขัดแย้งเชิงคุณธรรม ซึ่งจะต้องฝึกคิดวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

2.2 ขั้นตอนที่ 2 การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ควรทำอย่างไร

เมื่อมีความรู้เรื่องความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีเชิงคุณธรรมในขั้นตอนที่ 1 แล้วจะต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกคิดวิเคราะห์ เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนบ่อย ๆ เพื่อให้มีความชัดเจนในการตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดพึงกระทำ หรือสิ่งใดพึงละเว้น และเกิดทักษะ ที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน

การฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนดังกล่าว เช่น สถานการณ์สมมุติดังต่อไปนี้
เหตุการณ์ที่ 1 แดงทิ้งกระดาษเช็ดปากลงในถังขยะ

เหตุการณ์ที่ 2 ดำทิ้งกระดาษเช็ดปากนอกถังขยะ

เหตุการณ์ที่ 3 ส้มเก็บกระดาษเช็ดปากที่ดำทิ้งไว้บนถังกังขยะ ใส่ในถังขยะ

จากเหตุการณ์ทั้ง 3 เมื่อใช้กรอบแนวความคิดเรื่องดี ปกติ หรือชั่วและเจตนามาวิเคราะห์ก็จะสามารถได้ข้อสรุปดังนี้

เหตุการณ์ที่ 1 แดงทิ้งกระดาษเช็ดปาก เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทิ้งลงถังขยะจึงไม่ทำให้คนอื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตนในระดับปกติ คือการละเว้นการทำความชั่ว

เหตุการณ์ที่ 2 ดำทิ้งกระดาษเช็ดปาก เป็นการทำเพื่อตนเอง แต่ทิ้งกระดาษลงนอกถังขยะ ทำให้ห้องสกปรก ผู้อื่นหรือส่วนรวมเดือดร้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตน ในระดับการทำความชั่ว

เหตุการณ์ที่ 3 ส้มเก็บกระดาษเช็ดปาก ที่อยู่นอกถังขยะทิ้งลงถังขยะเพราะอยากให้อ่างเรียนซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมสะอาด เป็นการทำเพื่อส่วนรวม ถือได้ว่าเป็นการทำความดี ฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนดังกล่าว ควรดำเนินการบ่อย ๆ และต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน ควรทำทุกวันซึ่งใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการเพิ่มความรู้หรือเพิ่ม “ปัญญา” เพื่อให้เข้าใจในความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังเป็นการเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะทำตามสิ่งที่รู้นั้น ซึ่งเป็นการเพิ่ม “ศรัทธา” ด้วย

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

2.3 ขั้นตอนที่ 3 การร่วมกำหนดจริยธรรมควรเป็นอย่างไร

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคุณธรรมไม่ใช่เรื่องของความรู้ หรือปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงศรัทธาคือความมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนตามสิ่งที่รู้นั้น คือการทำในสิ่งที่พึงทำและการละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้นอีกด้วย ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงควรมีข้อกำหนดตรงกันว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น ซึ่งข้อกำหนดนี้เองคือจริยธรรม

ความมุ่งหมายที่สำคัญของประมวลจริยธรรม คือการกำหนดความประพฤติของสมาชิกในองค์กรเพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้อื่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประพฤติตนที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือทำให้ผู้อื่นได้ประโยชน์

การกำหนดประมวลจริยธรรมของหน่วยงานต่างๆ จะต้องคำนึงถึงมาตรฐานจริยธรรมของหน่วยงานในระดับที่เหนือกว่า เช่น โรงพยาบาล กำหนดว่า เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลพึงประพฤติตนโดยคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้

2.3.1 ความสามัคคีของบุคลากรในหน่วยงานและองค์กร

2.3.2 ผลประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร

2.3.3 ชื่อเสียงของหน่วยงานและองค์กร

กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมนี้ เป็นหลักการพื้นฐานที่สามารถนำไปปรับใช้ กับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้ โดยอาจปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อม

กระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม เพื่อให้สมาชิกในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทั้ง “ปัญญา” และ “ศรัทธา” ที่ระเบิดออกมาจากภายในนั้น ควรดำเนินการตามลำดับขั้นตอนก่อนและหลัง ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ที่จะต้องทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องการบวก ลบ คูณ และหารเสียก่อน จากนั้นจึงจะให้ให้นักเรียนฝึกทำแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ได้ด้วยหลักการการจัดการที่มีการวางแผนกำหนดขั้นตอน ดำเนินการตามขั้นตอนและแผน ควบคุม ตรวจสอบ ประเมินและพัฒนาปรับปรุง ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติตามวาระต่างๆ หลายๆ ครั้งของ ทีมผู้วิจัย ดังตัวอย่างตามภาพ 12 จะเห็นได้ว่าทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา สามารถเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติ ที่ได้รับมีความรู้ ความสนุก และ ยังสามารถนำเสนอเผยแพร่ความรู้ได้ อย่างไรก็ตาม บทความวิจัยนี้ขอไม่กล่าวถึงในส่วนรายละเอียดที่ได้จากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติฯ

สุดท้าย หากจะเปรียบเทียบกับกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม กับกระบวนการก่อสร้างอาคารแล้ว ก็อุปมาอุปมัยได้ว่าประมวลจริยธรรม โครงการคุณธรรม หรือโครงการจิตอาสา ซึ่งเป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นได้นั้น เปรียบได้กับตัวอาคารบนพื้นดินที่สามารถมองเห็นจับต้องสัมผัสได้

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

ส่วนการสร้าง “ปัญญา” และ “ศรัทธา” ที่ฝังลึกในจิตใจ เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือพึงละเว้นนั้น ก็เหมือนเสาเข็มที่อยู่ใต้ดินมองไม่เห็น แต่เป็นปัจจัยชี้ขาดในด้านความมั่นคงแข็งแรง ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ว่า “สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มไปด้วยซ้ำ” (ศรุต นาควิชระ และคณะ, 2561)

ภาพ 12 บรรยากาศของโครงการการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ฯ

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

สรุป

เทคนิควิธีการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมมีวิธีการหลายอย่าง แต่พื้นฐานแล้ว การเสริมสร้างคุณธรรมที่ต้องการให้เกิดทั้งปัญญาและศรัทธานั้น ผ่านขั้นตอนกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม มีดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ ความหมาย หลักวิชาของคุณธรรมและจริยธรรม โดยผ่านสถานการณ์สมมติ ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่สามารถทำให้มีหลักการและเหตุผลรองรับในการตัดสินใจมากขึ้น ขั้นตอนที่ 2 การฝึกคิดวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์ เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนบ่อยๆ เพื่อให้มีความชัดเจนในการตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดพึงกระทำ หรือสิ่งใดพึงละเว้น และเกิดทักษะ ที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 นี้จะเป็นการเพิ่มความรู้อหรือเพิ่ม “ปัญญา” เพื่อให้เข้าใจในความหมาย หลักการ หลักวิชาหรือทฤษฎีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น คุณธรรมไม่ใช่เรื่องของความรู้ หรือปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงศรัทธาคือความมุ่งมั่นที่จะประพฤติตนตามสิ่งที่รู้นั้น คือการทำในสิ่งที่พึงทำและการละเว้นในสิ่งที่พึงละเว้นอีกด้วย ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงควรมีข้อกำหนดร่วมกันว่าสิ่งใดพึงกระทำหรือสิ่งใดพึงละเว้น ซึ่งข้อกำหนดนี้เองคือจริยธรรมด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะทำตามสิ่งที่รู้นั้น ซึ่งเป็นการเพิ่ม “ศรัทธา” ดังนั้นต้องดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 การร่วมกำหนดจริยธรรม ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ดังตัวอย่างการเรียนรู้และนำเสนอประกอบกับสถานการณ์สมมติ ดังภาพ 12 นอกจากการเรียน การศึกษาและการฝึกปฏิบัติตามกิจกรรมที่กล่าวมาแล้ว ทำให้การเรียนรู้วิชาแบบคุณธรรม จริยธรรม มีความเข้าใจและสนุกมากขึ้น และ อีกทั้งยังสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามบริบทและตามความเหมาะสมต่อไป

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561

เอกสารอ้างอิง

- กรมพล ท่องธรรมชาติ และ พรศักดิ์ ผ่องแพ้ว. (2551). *ข้าราชการไทย สำนัก และอุดมการณ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา บุญบงการ. (2558). *จริยธรรมทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติขวัญ เหลี่ยมศิริวัฒนา. (2557). *อัจฉริยะ 100 หน้า พระธรรมคำสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย.(2556). *การนันทนาการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรุต นาควัชระ และ คณะ. (2561). *คู่มือแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักการพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษาท้องถิ่น. กระทรวงมหาดไทย (พิมพ์ประกอบการอบรมฯ) สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2551). *เข้มทิศธุรกิจเพื่อสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ไอคอน พรินติ้ง
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). *สังคมวิทยาปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2558). *แนวทางธรรมาภิบาลของ ก.ล.ต. (Code of Governance)*. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2561 จาก https://www.sec.or.th/TH/AboutUs/Documents/CGSEC_office.pdf
- อำนาจ ยอดทอง. (2557). *บทวิเคราะห์ว่าด้วยธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา*. เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 เล่ม 2 (Book of Abstracts and MCU Congress Proceedings). ประจำปี 2557 เรื่องพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม หอประชุม มวก. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วันที่ 23-24 กรกฎาคม พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- _____. (2018). *Exam case-study / scenario question*. The Online Writing and Learning Link (OWLL). Massey University. Retrieving 9/6/2018 from <http://owll.massey.ac.nz/tests-and-exams/exam-case-study-scenario-question.php>